

1943, marec 23. [Londýn.]— Depeša čs. ministra zahraničia J. Masaryka čs. vyslanectvu vo Washingtonu so zprávou prezidenta Beneša o situácii na Slovensku, zostavenou podľa zpráv slovenských nekomunistických konšpiratívnych skupín a podľa informácií poslov zo Slovenska.

Tajné.

Pro vyslanca Hurbana a dra Papánka

Posíláme Vám tyto nové, velmi důležité zprávy o dnešní situaci na Slovensku. Pro veřejnost je nutno jich užít s velikou diskretností, aby se neprozradili lidé doma a celá jejich konspirační činnost. Za to je třeba toho užít plně pro informaci State Departmentu a důvěrně těch našich lidí u Vás, ke kterým je možno míti důvěru. Zejména je možno před mým příjezdem dobře ukázat vládě Spojených států, že nejen země české, ale takřka i celé Slovensko jde s námi.

1. Od Vašeho odjezdu z Londýna došli nám čtyři důležité poslové s autentickými zprávami z Bratislavy, jeden bývalý agrární poslanec,¹ jeden vysoký úředník z ministerstva zahraničních věcí z Bratislavy², jeden politický funkcionář bývalé strany agrární (katolík)³, jeden vysoký funkcionář z kruhů hospodářských a finančních⁴. Současně se pokusily o styk katolické kruhy ze strany lidové, které opouštějí režim a chtěly by se zajistit u nás.⁵

2. Ze zpráv velmi důkladných a podrobných, a z nichž Vám pošleme podrobnější výtahy, plyne, že z bývalých politických stran vládních, t. j. z 55 procent všeho voličstva, všechny vrstvy lidové zůstaly republice naprosto věrné a všechny kádry těchto stran (zejména agrárníků, soc. demokratů, československých socialistů a komunistů) existují dále, jsouce naprosto rozhodně proti režimu. Z vůdců těchto stran velmi malá část ze strachu o pozice a majetky selhala a jde mlčky s režimem nebo mu slouží. Většina i vůdců je však rozhodně proti režimu a mnozí tajně spolupracují v konspirační akci. Ze strany Hlinkovy je dnes už nejméně 60 procent voličstva proti režimu a docela jasně pro ČSR, vůdcové však jdou s režimem. V celku svorně všichni čtyři poslové zdůrazňují, že minimálně 80 procent, maximálně 90 procent všeho voličstva a lidu na Slovensku je vysloveně proti Tisovu-Tukovu režimu a pro ČSR.

3. Vojsko je dnes celé jasně československé a bouří se proti vysílání jednotek na východní frontu. Důstojníci jen v nejvyšších šaržích slouží režimu a nutí k akci na frontě. Jinak i důstojnictvo je připraveno všechno ve vhodné chvíli přejít a je plně ducha československého. V policii více než polovice mužstva jsou dřívější českoslovenští policisté a vesměs pro ČSR. Úřednictvo v celku slouží mlčky režimu, ale je připraveno sloužit režimu novému, při čemž menší část úřednictva se už na nový režim československý připravuje a pomáhá tu a tam Čechům, je vložene proti Němcům a přisluhuje konspiraci. V úřednictvu jsou silně pro režim zejmé-

¹ Beneš pravdepodobne myslel na dr. M. Zibrina, ktorý došiel do Londýna na prelome rokov 1942—1943 po dlhšom pobyte v Turecku.

² Pravdepodobne inž. J. Országh.

³ V. Radakovič.

⁴ Pravdepodobne R. Fraštacký, viď dokument čís. 5.

⁵ Šlo azda o kombinácie niektorých prívržencov K. Sidora.

na všichni ti z mladých, kteří byli dosazeni vlivem režimu Hlinkovy strany a udělali velké úřednické kariery. Bojí se, že změnou přijdou o místa a pozice.

4. Hospodářské a finanční kruhy zůstaly všechny bez rozdílu československými, neboť vidí už dnes, že po válce bez sjednocení s českými zeměmi by to byl hrozný bankrot a hospodářský pád. Sloužily však až dosud a namnoze ještě slouží režimu, zachovávajíce si tím vlivná místa a majetky. Vstupují však do styku s konspirací a s námi v Londýně, chtějíce se tím zachraňovat a zajišťovat se na druhé straně. Dokonce samy už se v několika případech hlásí ke konspirační práci a vysílají své posly, aby vstoupily s námi v přímé spojení a spolupráci.

5. Důležití činitelé z politických stran, z úřednictva, hospodářských kruhů a intelektuálové, účastnící se nyní organizované konspirace, poslali v těchto dnech prezidentovi zvláštní deklaraci, podepsanou v Bratislavě dne 10. února 1943,⁶ v níž se prohlašují kategoricky proti režimu, pro ČSR, a pro spolupráci s Londýnem. Zdůrazňují, že ohromná většina slovenského lidu nikdy nepřestávala uznávat jen ČSR, odmítala režim dnešní, uznává jedině londýnskou vládu pod vedením presidenta Beneše za legální vládu československou a jednotu republiky na základě konstituce předmnichovské za stále existující.

6. Ve zprávách je líčena situace na Slovensku hrůzná, mezi vedoucími lidmi režimu jsou veliké spory a nenávisti, Tuka následkem zrádné aféry plk. Snaczkého ve prospěch Maďarů byl vlastně zbaven všech svých pozic a min. předsedou je už jen nominálně, korupce a zlodějství mezi nimi, zejména ve věci židovského majetku, jsou přímo neuvěřitelné, Tiso sám podporován hlavně Sokolem, Sivákem, Stanem, Pružinským a Čatlošem je nervózní, nejistý a zdá se, že dobře ví, že se blíží konec. Mach je podle výroku samého Tisa výslovný pověřenec Němců. Sivák jako ministr školství se drží jen jako nástroj germanizace škol. Po této stránce stav všeho školství je žalostný, německé školy jsou zakládány po celém Slovensku, kde vůbec Němců ani není. Režim a vládní lidé jsou nenáviděni a vědomí antiněmecké nyní — na místo dřívějšího antimadžarského — přichází v nejvyšší míře k platnosti. Hospodářská situace není nyní ještě nejhorší, ví se však, že se žije na útraty budoucnosti a že hospodářský a finanční bankrot, zejména však měnová deruta, přijde hned po pádu Německa a že Slovensko se nedá hospodářsky zachránit leda rychlou pomocí z českých zemí, obnovením starého hospodářského a finančního společenství československého. I po této stránce situace na Slovensku pro obnovení státu je úplně zralá.

7. Ohledně plánů pro budoucí reorganizaci státu lze říci asi toto.

Většina Slováků cítí vzhledem k Čechům jistou vinu. Mnozí to omlouvají tím, že pryč se Češi dopouštěli také chyb. Ale sporů není, na Čechy se ohromná většina dívá zcela přátelsky a v duchu jednoty, kdežto režim, zejména Mach společně s Němci, pokračuje v protičeských štvanicích. Lid, kde může, Čechům, z nichž mnozí zůstávají stále v důležitých pozicích, pomáhá.

Ohledně změny konstituce, podle zpráv, které přicházejí, lze pozorovat tři změny:

a) Ti, kteří chtějí obnovit starý stav a eventuálně centralizaci třeba i zesílit; je to vysvětlitelná reakce proti všemu separatismu a jeho dnešním důsledkům. Je to reakce především citová a zejména těch, kteří dnešním režimem přímo trpí.

b) Ti, kteří by chtěli, po uvedení v platnost staré konstituce, provést řádnou konstituční revizi jistou decentralizací v plné dohodě s Čechy a jistými garancemi ohledně osobních a úřednických věcí na Slovensku.

c) Ti, kteří soudí, že by se mělo zachovat něco z decentralizace, která byla uvedena v platnost v říjnu 1938, hned po Mnichově. Jednoty v těchto otázkách však dosud není a žádá se o sdělení našeho stanoviska.

Podle souhlasných zpráv je však veliká nechuť ke všem diskusím o autonomii, vedoucí lidé starých vládních stran, kteří jasně nemluví pro republiku a proti

⁶ Memorandum z 10. 2. 1943 vid' dokument čís. 2.

70 autonomii jsou izolováni, každý separatista je pokládán za nejhoršího nepřítele. I dřívější strana autonomistů je proti režimu, poněvadž velká její většina prohlašuje, že nečekala, že se to skončí odloučením republiky, dnešním skandálním režimem a skutečným obsazením od Německa. Zvláště zle působí fakt, že v každém ministerstvu je německý t. zv. poradce, který je prvním úředníkem v ministerstvu, vše rozhoduje a dělá totéž, co dělá v ministerstvech v Praze německý exponent nebo Gauleiter. Téměř všechna slovenská mládež je vesměs rozhodně československá a proti režimu. Ze všech vrstev slovenských je snad zklamána nejvíce.

8. Činím ze všech těchto souhlasných zpráv závěr, že žádných větších sporů o decentralizaci mezi námi už nebude a že se dobře a celkem snadno dohodneme. Všichni rozhodující činitelé mezi Čechy budou po skončení války zcela určitě pro decentralizaci státu. Zprávy tyto měly dobrý vliv také na Slováky zde v emigraci a na *samotné slovenské ministry*, kteří se nyní se mnou už o dalším jednotném a konkrétním postupu na základě těchto zpráv dohodují. V celku lze tudíž říci, že vývoj ke sjednocení státu na Slovensku je dále, nežli jsme my sami zde čekali, že také ve vládě v Londýně a v emigraci se věci slovenské zkonsolidovaly a že se nyní mezi námi připravuje plná likvidace jakýchkoli vnitřních sporů o vnitřní poměry československé.

9. Odpověděl jsem⁷ hned po dvou uvedených poslech na Slovensko, že jednota československého území a státu je pro nás věcí hotovou, že samostatné Slovensko uznáno nebylo a uznáno nebude a že nikdo ani ze Spojenců, ani z nás o této otázce s nikým vůbec ani jednat nebude. Ujistil jsem dále, že se cítím vázán k tomu, aby věc decentralizace státu a změny předmnichovské konstituce byla demokraticky a v plné dohodě mezi Čechy a Slováky po válce konstitučně řešena a že ani já, ani nikdo jiný nemá v úmyslu cokoli ze zahraničí pro Slovensko diktovat. A zdůraznil jsem, že nynější režim, totalitní strana Tisova a vše, co na Slovensku dnes fašizuje a spolupracuje s Němci, musí úplně zmizet, že s nikým z nich nebudeme dělat žádných kompromisů a že váleční vinníci a všichni zrádci budou potrestáni.

10. Vláda anglická byla o celém tomto vývoji věcí slovenských už úředně informována a prosím Vás, abyste učinil totéž u vlády Spojených států. Beneš.

Masaryk⁸

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1943, čís. 558—559 (Wash. 66—67). Nešifrovaný záznam(?) odoslaných depeší. Strojopisný přepis.

⁷ Porov. dokument čís. 4 z 20. 2. 1943, o který pravdepodobne šlo.

⁸ Depeša bola odoslaná tiež čs. veľvyslanectvu v SSSR s pokynom: „11. V Kujbyševě informujte sovětskou vládu podle potřeb v Rusku a podle Vašeho uznání. Beneš.“ (AMZV Praha. Depeše odeslané, 1943, čís. 562—563, Moskva 57—58.)